

ประเภทภูมิปัญญาด้าน คนตรี วรรณกรรม เอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญา การตีคป็น (พิณ ซึง)

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

การตีคป็น ในสมัยก่อนเขาคิดขึ้นมาเอง คือ เอาไม้ไผ่เป็นกระบอกมาเจาะแล้วได้เส้นตีวมาสักน้อยประมาณเท่าเส้นคามาขุดกลมให้เสมอกันเป็น 4 สาย เอาไม้รองแล้วนำมาตีต่อย ดูเอามานับแล้วไม่ดังเลยหาเอาไม้ก้อบมาวางเป็นชั้น ๆ แล้วเวลาตีคแล้วเสียงมันจะดังแล้วชอบทำบางคนที่ทำ อันน้อย บางคนที่ทำชิ้นใหญ่ มาคิดเสียงก็ไม่ไปเพราะเท่าที่ควร ตอนที่หลังเลยนำมาคิดว่าไม้ไผ่มันใหญ่ เลยไปหาไม้สักมาตากแล้วทำให้เป็นรูปหน้าวัว ก็มีทำเป็นรูปมะเต่าก็มี เจาะลงไปเป็น โคน ทำตามตาบแล้วมาเจาะรู ถ้าหากรูแคบเกินไปเสียงจะอับต้องทำรูให้มันถุกมอก

ในสมัยก่อนไม่มีสายเหล็ก สายทอง ใช้ฝ้าย หรือด้ายมาฝั้นไว้ ใช้เหล็กขึงให้มันตึงตามที่ต้องการ ต่อมาเมื่อมีสายทองขึ้นมารู้สึกว่าตีคว่ากันเยอะเลย สายด้ายไม่เอาเลย เอาสายทองมาขึงแล้วทดลองตีครู้สึกว่าเป็นผู้ที่มาร้องครั้งแรกเลยเอาจ้อยเป็นทำนองมาก่อน มีผู้สนใจขึ้นมาเลยจัดชอมมาครั้งแรกในปี พ.ศ. 1326 พญาการเมืองผู้ครองเมืองปัวได้แห่พระบรมสารีริกธาตุ จากวัดป่าลานหลวง อำเภอปัว ปัจจุบัน ล่องน้ำน่านมาด้วยแพไม้ไผ่เจ็ดแพ พร้อมทั้งพระมหาเถระ เจ้าชื่อหลวงพ่อธรรมบาน วัดป่าลานหลวง คือบ้านxonปัจจุบัน

ตีคป็น ซอ แห่สารีริกธาตุลงมา ผู้ชอมคนแรกฝ่ายชายคือปู่ร้อยคามา ช่วงซอฝ่ายหญิงชื่อว่า ย่าคำมีเป็นชาวไทยลื้อ ซออยู่ในแพล่องน้ำน่านมาโดยลำดับ ลำคาสัตว์น้ำมีปลาทั้งหลาย สัตว์ป่ามีกวาง พาน วอก ค่าง นางชะนี จ๋อนแจ้ ทั้งหลายตามธรรมชาติของเขาเพื่อเอาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุคอยกเพียงแซ่แห่ง แต่ก่อนเรียกว่า ทำนองแวนแก้วน้อยใจยา บรรพบุรุษเชียงใหม่

ปัจจุบันมี 14 ทำนอง ซอมี 9 ทำนอง อีก 5 ทำนอง เป็นจ้อยและค่าว

1. ทำนองคาคเมืองน่าน (ซอล่องน่าน)
2. ทำนองคาคลับแลง
3. ทำนองเพลงอื้อ
4. ทำนองนั้วรา
5. ทำนองพระลอเดินดง
6. ทำนองพม่าชั้นเดียวน่าน คือ ทำนองตะโต่งเต่ง
7. พม่าสองชั้น (สังคบัวคำ คือกอยฟิงรา)
8. ผันฝ้าย
9. คาคเชียงใหม่
10. สะปู้ก

เพลงทำนองที่ดีเป็น

1. เพลงล่อนน่าน คาคเมืองน่าน
2. เพลงล่องน่าน คาคลับแลง
3. เพลงไทยลื้อ
4. เพลงอื้อนางบอน
5. เพลงซ้างปรายสาร
6. เพลงเขมรปากท่อ
7. เพลงตีตุ้ม กั้นแหม
8. เพลงเดินแห่น่าน
9. เพลงป๋ม เป็งน่าน
10. เพลง ปั้นฝ้ายน่าน
11. เพลงฝรั่งกินโต๊ะน่าน
12. เพลงล่องปิงเชียงใหม่
13. เพลงถ้ายีหลงถ้ำ
14. เพลงหม้ายก้อมน่าน
15. เพลงหม้ายเครือน่าน
16. เพลงฉนวนเล่น คาคน่าน

แหล่งข้อมูล

พ่อหนานสัมฤทธิ์ สถาอุ้น อายุ 76 ปี

บ้านเลขที่ 67 หมู่ 3 ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110